

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

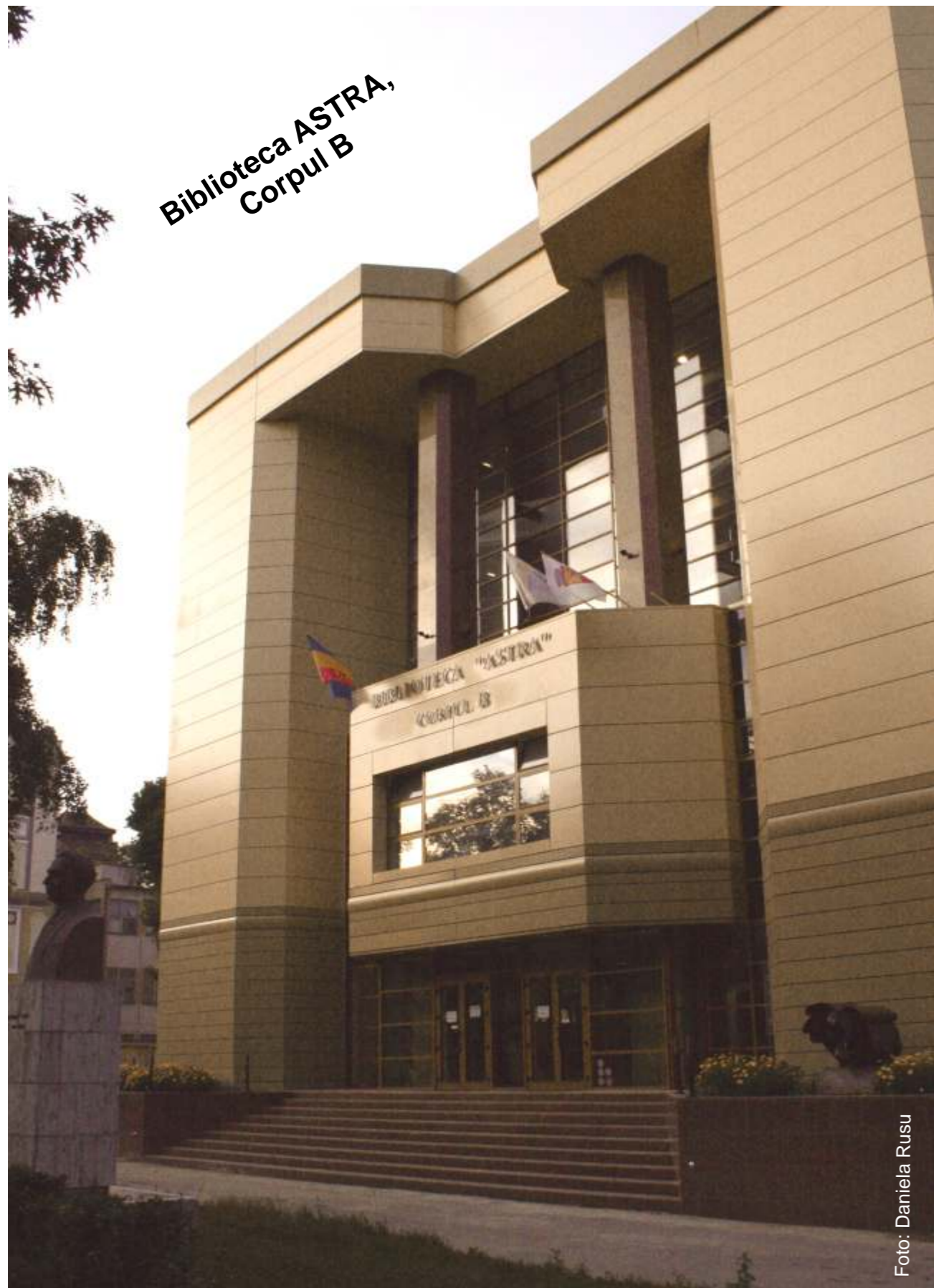
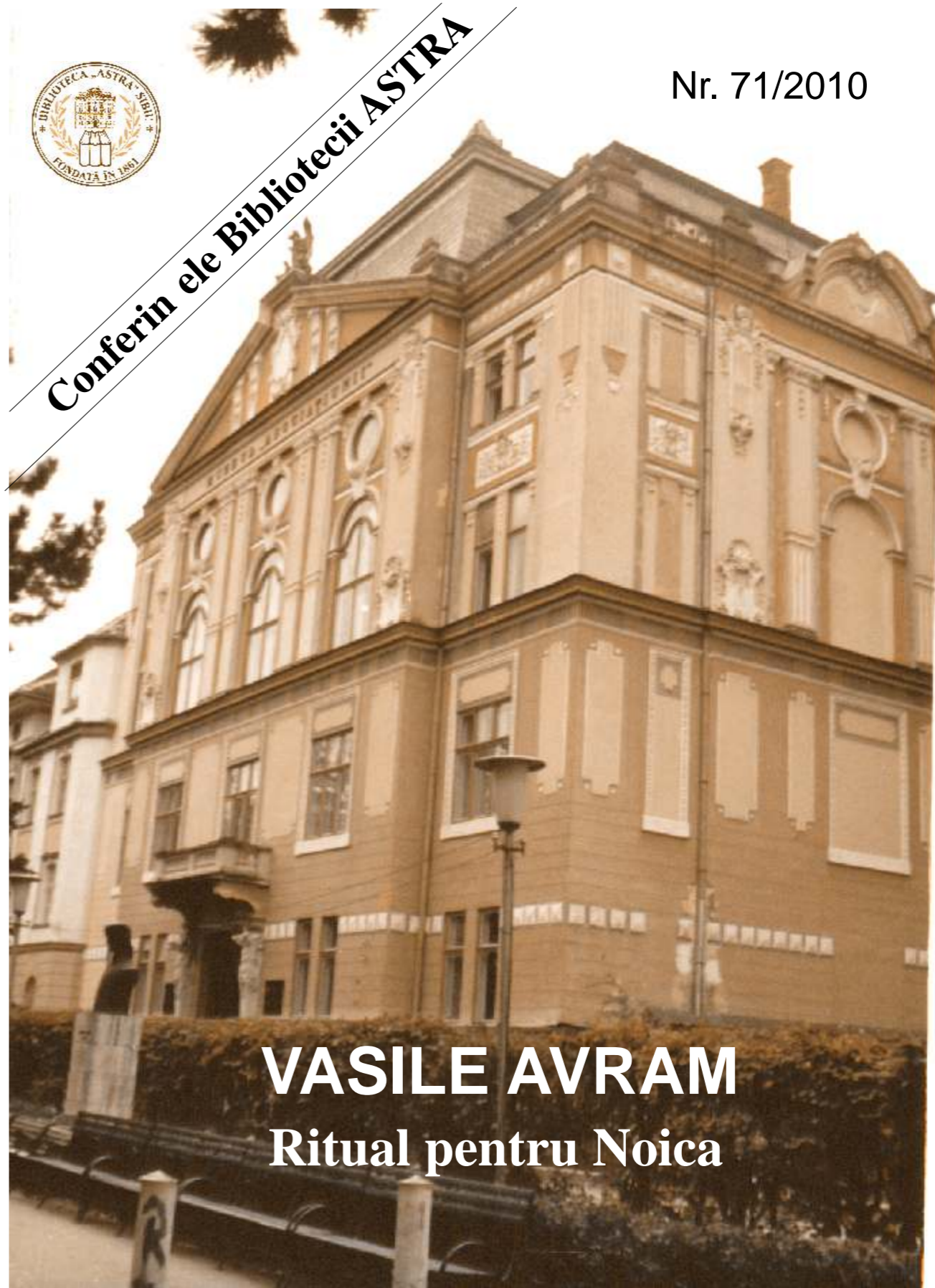

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 71/2010

**VASILE AVRAM
Ritual pentru Noica**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:
VASILE AVRAM: *Ritual pentru Noica*

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Vasile Avram

(1940-2002)

Date biografice

VASILE AVRAM s-a născut la 17 iunie 1940 într-un sat de pe valea Someșului, Lemniu, comuna Letca, județul Sălaj, într-o familie de țărani. Mama scriitorului, născută Hossu, era originară din satul vecin, Mesteacăn, județul Maramureș.

După terminarea claselor gimnaziale urmează Liceul Clasic din Cluj. Între 1962–1967 face studii universitare la Facultatea de Filologie de la Universitatea din Timișoara și Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. Pasiunea pentru folclor și antropologie se manifestă încă din anii studenției prin cercetări de teren efectuate sub îndrumarea renumitului etnolog prof. Ovidiu Bârlea. La Cluj frecventează și cursuri de filosofie (prof. D.D. Roșca, Liviu Rusu și alții).

După un scurt stagiul în învățământ, activează în domeniul publicisticii, fiind redactor responsabil la pagina culturală a ziarului județean *Informația Harghitei* din Miercurea-Ciuc (1968–1976).

În vara anului 1976, se stabilește la Sibiu, lucrând la Centrul Județean al Creației Populare până în 1987, timp în care întreprinde cercetări etnologice și etnografice, valorifică datini și obiceiuri folclorice concretizate în colaborări la reviste literare, de specialitate și presa cotidiană, cu deosebire la *Transilvania*, *Memoria ethnologica*, *Porolissum* și *Tribuna Sibiului* cu rubrici permanente: „Arta în cetate”, „Mișcarea literară” etc. De reținut din revista *Transilvania* ciclul „Perspectiva estetică asupra folclorului” (nr. 6–10/1979) și „Literatură și jurnalistică” (nr. 4/1978), „Aventurile unui gen publicistic: interviul literar” (nr. 5/1979).

În 1980 scrie prima variantă a poemului transcendental „Elegiile Orhideei”. În 1983 predă la Editura Cartea Românească romanul *Legat la ochi*, care va fi tipărit după patru ani, amputat de cenzură, sub titlul *Spirala* (1987) (ed. a II-a necenzurată: *Legat la ochi*, Ed. Ecclesia, Nicula, 2007). În același an începe să scrie romanul *Fiul apocrif*, fără a-l publica, păstrat în manuscris în mai multe variante, apărut postum.

În 1987–1990 este redactor la revista *Transilvania*, la care a colaborat fără întrerupere din 1976 (de remarcat reportajul „Oameni și locuri din Munții Apuseni”, *Transilvania*, nr. 1–4 și 6, 1986); participă cu lucrări la toate edițiile Colocviilor de Critică Literară ale revistei.

În 1987–1988 publică piesele de teatru *Depărtarea albă* și *Roata stelelor* în revista *Transilvania* (nr. 6–7/1987 și, respectiv, 5/1988). Tot în această revistă începe ciclul „Reverberațiile unui concept — spiritualitatea românească” (mai multe numere între anii 1988–1990).

La începutul anului 1990 este redactor-șef al cotidianului județean *Dimineața* (ulterior numit *Radical*), apoi șef de secție și secretar de redacție la revista *Continent*, până în 1992; inițiază și editează alte publicații împreună cu o seamă de intelectuali: *Renașterea*, București, 1990 (cu pr. Constantin Galeriu, scriitorii Ioan Alexandru, Nicolae Dabija, Grigore Vieru și alții), *Curierul de Transilvania*, Târgu-Mureș, 1991. În 1992 publică *Zeul din labirint — Sibiu, Decembrie 1989*.

Între 1992–1994 activează ca muzeograf și șef secție la Muzeul Civilizației Populare „Astra” din Dumbrava Sibiului; întreprinde cercetări etnologice (de teren și bibliografice).

În 1994 publică prima lucrare de antropologie: *Constelația magicului — o viziune românească asupra misterului existențial*, UCN, Năsăud.

Între 1994–1996 este redactor-șef la săptămânalul *Opinia publică*, editat de Consiliul Județean Sibiu, în paginile căruia au fost rezervate spații ample fenomenului cultural, găzduind cu unele întreruperi și *Interviul transfiniț* cu poetul Mircea Ivănescu pe o perioadă de un an și jumătate (între nr. 172/173, 11 mai 1994 și nr. 246, 4–10 octombrie 1995).

Din 1994 desfășoară activitate universitară la catedra de jurnalistică a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Împreună cu poetul Eugène Van Itterbeek inițiază și organizează primele ediții ale Colocviilor Internaționale „Emil Cioran” de pe lângă Universitatea sibiană.

În 1996 publică la Sibiu *Cărțile Eptimahice* (poezii, cu grafica autorului) și *Anima dr. Telea — Timp și destin la Noul Român* (ed. a II-a, Ed. Ecclesia, 2006).

În 1998 obține doctoratul în filologie (specializarea etnologie) la Universitatea din București, cu teza *Mit și religie în tradiția românească*.

În 1999 publică a doua carte de antropologie: *Creștinismul cosmic — o paradigmă pierdută? Mit și ortodoxie în tradiția românească* (Editura Săeculum, Sibiu).

Între 2000–2001 este redactor la revista *Transilvania*. În acest răstimp inițiază *Colocviile de la Cisnădioara*, în care scop a elaborat și o tematică a dezbaterilor.

În martie 2002 este solicitat de Institutul de Filozofie al Academiei Române să participe la editarea primului volum din *Istoria filozofiei românești*, redactând capitolele „Gândirea arhaică” și „Gândirea creștină”.

În 2002 editează primul număr al revistei virtuale *Cetatea literară. Revista scriitorilor români de pretutindeni*, serie nouă, mai–iunie 2002, împreună cu Alexei Rudeanu. A întreprins călătorii de studii în Egipt, Grecia, SUA etc.

În mai 2002 este primit membru corespondent în Academia Româno-Americană de Arte și Științe.

Activitatea creatoare i-a fost întreruptă brusc de o boală care nu iartă; în zorii zilei de 12 decembrie 2002 s-a stins din viață la Sfânta Mănăstire Nicula, unde este și înmormântat.

Au rămas în manuscris mai multe lucrări literare și științifice.

Au apărut postum volumele: *Călătoria de sâmbătă. Poezii*, Ed. Ecclesia, 2004; *Elegiile Orhideei. Poem transcendental*, Ed. Ecclesia, 2004; *Interviu transfinit. Mircea Ivănescu răspunde la 286 de întrebări ale lui Vasile Avram*, Ed. Ecclesia, 2004; *Fiul apocrif — roman*, Ed. Ecclesia, 2005; *Chipurile divinității. O hermeneutică a modelelor teofanice în spațiul sud-est european (ortodox)*, Ed. Ethnologica, Baia Mare, 2006; *Rainer Maria Rilke, Elegiile din Duino*, Ed. Ecclesia (ca supliment al revistei *Nord literar*), 2007 (traducere); *Terra Mirabilis. Publicistică*, Ed. Ethnologica, Baia Mare, 2010.

Se află în pregătire pentru tipar un volum cuprinzând piese de teatru (*Roata stelelor, Depărtarea albă, Negustorul de sentimente, Pavel*).

George Bălan
NEBĂNUITUL
EMINESCU

Domnului Vasile Avram,
de la care am auzit cu
încântare atâtea lucruri
noi despre Cioran, cu
prețuirea și recunoștința lui
George Bălan
6 mai 2000 Sibiu

BĂLAN, GEORGE

Nebănuitul Eminescu. — București, 1999.

Dedicație: *Domnului Vasile Avram, de la care am auzit cu încântare atâtea lucruri noi despre Cioran, cu prețuirea și recunoștința lui George Bălan. 6 mai 2000, Sibiu.*

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă .....</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești .....</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș .....</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate .....</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului .....</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 – .....</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>> .....</i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere .....</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu .....</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii .....</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica .....</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel .....</i>	13

Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă .....</i>	14
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna .....</i>	15
George Banu	<i>Actorul european .....</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor .....</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers .....</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii .....</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei .....</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru .....</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu .....</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică .....</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse .....</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării .....</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate .....</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbătut mai mult pentru limbă decât pentru viață .....</i>	28

Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá între poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în rolul emancipării femeii și educația copiilor</i>	50

Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective) .....</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI .....</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului .....</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale .....</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj .....</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu .....</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române .....</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat .....</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea .....</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea .....</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China .....</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI .....</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu .....</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu – .....</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie .....</i>	65

Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică .....</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918 .....</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849 .....</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei .....</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga .....</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica .....</i>	71

VASILE AVRAM

Ritual pentru Noica*

„Istoria culturii noastre e simplă. Lucrurile pleacă de la capitolul 9, cartea I a «Metafizicii» lui Aristotel. Înțelegând-se Ideile ca fiind separate și dincolo, le-am căutat (cu plus-ul creștin) separat și dincolo. A venit Kant care le-a căutat integrat și dincoace (iarăși cu plus-ul creștin, al subiectivismului adânc), redând lumii filozofia. — Până ce le vom găsi cu Platon și dincoace și în și dincolo!”

Constantin Noica

Când am propus, într-o discuție cu colegii, evocarea personalității lui Noica (alături de cea a lui Cioran) în fiecare număr al revistei *Transilvania*, am avut în vedere sensul originar (etimologic) al termenului. Adică rechemarea în scenă ca personaj încă viu — prezent în prelungirea postumă a lucrării spiritului său între noi — printr-un ritual mnemic care să răspundă exigențelor de pretutindeni și dintotdeauna ale mitului: reconstituirea ciclică a spațiului, timpului și actului primordial (cu rol și sens civilizator) al celui evocat. Mă gândesc atât la ideile structurate în opera pe care ne-a lăsat-o drept moștenire (o operă care, în ciuda deselor referiri la ea, rămâne în esență foarte puțin cunoscută — adică e, după o expresie clasică, mai mult citată decât citită), cât și la climatul cultural pe care Noica l-a instituit, prin fascinanta lui vocație pedagogică, în rândul unei generații care încă își caută sinele.

---

* Conferință susținută în ziua de 4 decembrie 1997.

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

În ce privește opera, cred că ar trebui să ne referim cu deosebire la cartea pe care el însuși o considera drept cea mai reprezentativă pentru substanța și stilul gândirii sale: *Tratatul de ontologie*. Există aici câteva concepte (dintre care o bună parte originale) extrem de fertile pentru o posibilă resuscitare a gândirii contemporane ajunse în pragul pierderii noțiunii însăși de ființă. Mă gândesc la: *limitația ce nu limitează* — ca expresie a *închiderii care se deschide* —; la *contradicția unilaterală*; la valorizarea, în consens cu Mircea Vulcănescu, a *posibilității* — în detrimentul *efectivității* pripite —; la relația orizontală între *individual, general și determinații* — din care decurg și cele șase *precarități* sau *maladii* ale spiritului contemporan —; la ceea ce *se distribuie fără să se împartă*; la rolul *elementelor* — al *stihiilor și arheilor* — în medierea dintre devenire și *ființă*; la *căutarea de negăsire* etc., etc.

Nu trebuie, apoi, pierdut din vedere faptul că Noica și-a fundamentat gândirea (atât în zona *intrării*, cât și a *ieșirii*) pe o exemplară hermeneutică a spiritualității românești, chiar dacă acest adevăr poate provoca (cum s-a și întâmplat, de altfel) reacția nervoasă a celor care ne zoresc să intrăm cu arme și bagaje (dar fără spirit identitar) într-o Europă a pragmatismului. Puțini sunt cugetătorii care au coborât, asemeni lui, în mai adâncul ființei noastre autentice, spre a găsi acolo virtualități ontologice pe care lumea de azi, preocupată exclusiv de devenirea întru devenire, nu catadicsește să le bage în seamă. El a împlinit astfel ceea ce hermeneutica filosofică numește, pe urmele teoriei reminiscenței a lui Platon, *cunoașterea a ceea ce este deja cunoscut*, adică aderarea la o tradiție prin care „lumea ne e transmisă (*traditur*) ca o sarcină deschisă la infinit”, cum se exprima Gadamer (v. *La philosophie herméneutique*, P.U.F., 1996, p. 48).

Spațiul românesc, spune Noica undeva în *Jurnal de idei*, este „un spațiu în care se poate muri”; și adaugă că „cultura europeană va putea sfârși

aici” (p. 254). Ce înseamnă *a muri* sau *a sfârși* ne-o spune, în consens cu concepția românească despre „moartea cea bună”, tot în *Tratatul de ontologie*: „Când lucrurile pier, ele se întorc la ceea ce erau, la realitatea în care au fost, respectiv în sânul căreia au devenit” (p. 327). Prin urmare: „lucrurile și oamenii pier în elementul lor. Dar aceasta nu înseamnă că pier în pulberea din care s-au făcut, ci că își dau sau își livrează sufletul, adică își arată elementul” (p. 326).

Dacă cumva civilizația europeană nu va pieri, așa cum prevestește alter-ego-ul dionisiac al lui Noica, Emil Cioran, printr-o catastrofă de proporții regizată de ea însăși, va trebui să-și regăsească elementul în ceea ce comunitatea românească tradițională a păstrat, cu o tenacitate sfidând sistematic devenirea goală, dintr-un patrimoniu de autenticitate culturală originat încă în neolitic; percepția transistorică a lumii („apa trece, pietrele rămân”), cosmomorfismul cadrului existențial, ciclicitatea relației viață–moarte–înviere, pecetea arhetipală a existenței comunitare (în care se manifestă rostul, temeiul, cumpătul) — adică o viziune mito-religioasă care face posibilă *devenirea într-o ființă*.

Dar Noica este, cum spuneam, și un creator de climat spiritual care, ca orice făptuire omenească de excepție, își are adulatorii și mai ales detractorii lui. Parcurgem astăzi o perioadă de febrile căutări în „sinele lărgit al lumii”, care pare că se poate lipsi cu brutalitate de modelul angajării ființiale promovate de Noica (Barițiu spunea că, în vreme „de servitute și de orbie generală”, marile personalități nu au nici un rol). Dar nu știu dacă o revenire la sinele autentic s-ar putea produce fără recursul la ideile și principiile susținute de el uneori până la utopie. Între paseism și activism, detașare și implicare, indiferență și patetism există, spune Noica, o relație în cerc care, bine condusă dialectic, atenuază stridențele și, în același timp, energizează letargiile, adică

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

dirijează „devenirea cea bună” către sinele propriu (al individului și al comunității). Important e să știi la ce te raportezi: la *vremea care vremuiește* sau la *arheii* care stau ascunși, ca niște germeni de lumină, în adâncul fiecărui lucru. La disperarea etnifugă a lui Cioran — care, vrând să se biciuie pe sine „la origini”, și-a biciuit comunitatea în care s-a născut, reproșându-i că nu s-a implicat la modul agresiv în istorie — Noica a răspuns cu o senină și bătrânească înțelepciune: „O proastă angajare în viață, un pas greșit făcut în progresul civilizației de către umanitate, o biruință aparentă, dar care strivește omul — cum sunt în Occident câteva dintre cele ale societății de astăzi — toate acestea reprezintă jigniri aduse câte unui arheu știut ori neștiut. Angajarea în viață trebuie să fie esențială iar nu accidentală, anume pe baza necesității mai adânci a omului, iar nu a unui demers arbitrar; progresul civilizației trebuie obținut sub un control uman, spre a nu se întoarce împotriva omului, iar biruințele omului trebuie să-l ridice la ordine, nicidecum la profanitatea dezordinii istorice” (*Sentimentul românesc al ființei*, p. 161).

Din această perspectivă a gândului, a-l acuza pe Noica de faptul că nu s-a aruncat cu capul înainte împotriva buldozerului comunist — că n-a făcut, adică, o dizidență activă — este ca și cum ai acuza merii că n-au refuzat să rodească sub regimul lui Ceaușescu. Cui i-ar fi fost necesar un Noica-Goma, un Noica-Deșliu sau un Noica-Dinescu, cum l-ar fi dorit un Adrian Marino, un Virgil Ierunca, ori o Monica Lovinescu? Sau cum i-ar fi căzut, în tinerețe, angajarea spre stânga internaționalistă, cum l-ar fi dorit un Zigu Ornea (cel care, într-o carte despre anii treizeci, refuză rechizitorial să-i respecte până și cea mai umilă dorință testamentară — aceea de a fi judecat nu după biografie, ci după operă — pentru că, spune el, „nu a înțeles să se disocieze de publicistica sa legionară”, astfel încât „chiar de i-am respecta diata, lucrurile nu se soluționează”)?

Noica a ales, spre folosul spiritualității românești, să-și cultive grădina propriei vocații. Poate că uneori a greșit copilărește (căci, în ciuda izului de ființă filosofică pe care-l emana, Noica a rămas până la sfârșitul vieții, asemeni lui Blaga sau lui Brâncuși, un mare copil), poate că a stârnit surâsuri ironice când s-a angajat să antreneze tineri întru cultură, să înzestreze Biblioteca ASTRA cu copia manuscriselor lui Eminescu, să-l tipărească pe Blaga în Germania, ori să facă din Sibiu un Heidelberg sau o Jena a României.

Dar tot el spune că stă în firea lucrurilor ca oamenii să dea „sens și trup câte unei himere, câte unei dorințe, câte unei fabule” (v. scrisoare către Al. Paleologu în *Epistolar*, p. 300). Între posibilitate și realitate granița este extrem de fragilă, și poate fi oricând trecută cu parola lui Creangă — cea care-l dezmente pe Godot: „se vede că a și venit, de n-a mai venit”.

*

În ce mă privește, aș contribui la ritualul aducerii-aminte prin mărturisirea că l-am întâlnit de mai multe ori pe Noica. Fie la Păltiniș, în timpul plimbărilor sale prin stațiune, fie la Sibiu — pe stradă, la bibliotecă, ori la sediul revistei *Transilvania*, unde poposea câteodată când cobora în oraș. Ne salutăm respectuos (cine l-a cunoscut pe Noica știe cât de politicoși și de îndatoritor — uneori aproape umil — era chiar și față de cunoscuții săi ocazionali), iar câteodată angajăm și o scurtă conversație — simplă, sinceră, omenească, adiată pe alocuri de boarea câte unei idei care se statornicea în cercul cuvintelor.

O dată, seara, m-a rugat să-l conduc spre casa unde trăgea de obicei în Sibiu. La calea jumătate m-a oprit și, spre surprinderea mea, mi-a propus:

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

„acum o să vă conduc eu pe dumneavoastră o jumătate de drum, așa se cuvine”. Și am tot mers povestind...

Nu l-am căutat însă niciodată — din sfială, din pudoare, dintr-un exercițiu de frondă împotriva veleitarismului adulator — la cabana unde se statornicise la Păltiniș.

Într-o bună zi, stimulat de impresiile contradictorii care m-au asaltat după ce asistasem, împreună cu alți câțiva colegi sibieni, la întâlnirea dintre Noica și Eugen Simion (întâlnire convenită de cei doi în scopul declarat de a lămuri „față în față” câteva controverse purtate până atunci în scris pe tema rostului criticii literare), i-am trimis o scrisoare. O așa-numită de mine „spovedanie” (lungă, încâlcită, plină de întrebări și de îndoieli existențiale, dar și de îndrăznețe reproșuri în legătură cu modul cum a condus conversația cu criticul). Lângă scrisoare am adăugat romanul meu de debut, pe nume *Spirala*, proaspăt apărut la editura Cartea Românească (primăvara lui 1987).

Mi-a răspuns în aceeași lună, printr-o epistolă scurtă dar cuprinzând câteva dense semnificații care, cred, i-ar putea interesa și pe cititorii revistei.

30.IV.987

Stimate Domnule Avram,

Abia acum (dar în Aprilie încă!) pot să vă scriu un cuvânt. Rândurile Dvoastră, sau așa zisa „spovedanie” mi-au fost foarte grăitoare. Voi citi și romanul — deși îmi faceți o nedreptate involuntară trezindu-mi interes pentru el; sunt la vârsta când supraviețuiesc doar cu clasicii mei și câteva gramatici. Mă pregătesc să spun și eu cu Baudelaire: „Il est temps, levons l’ancre”.

Dacă nu am timp să citesc acum pe contemporanii mei de pe-acum părăsiți (pentru cine? pentru un cititor himeric?), în schimb am timp să-i văd la Păltiniș serile, când nu mai pot lucra cu spor. Vă aștept deci oricând: până la 10 Mai apoi, după o scurtă ședere probabilă în R.D.G., începând din 1-5 iunie.

Vă aștept nu numai cu plăcere dar și cu interes. Am ajuns în buna situație când iau mai mult de la ceilalți decât pot da.

Al Dvoastră, cald, C. Noica

N.B. Am tot amânat (din aceleași motive), vizita mea la Păltiniș, și după primirea epistolei. Până când, câteva luni mai târziu, în vreme ce-l petreceam pe ultimul drum spre sălașul de la schit, m-a cuprins un regret cenușiu. Dar era un regret tardiv. Noica ridicase pe neașteptate, cum a presimțit în scrisoare, ancora.

Milă pentru învingător

De fiecare dată când cineva aduce vorba despre anii lui de detenție (fie compătindu-l, fie admirându-l pentru stoicismul cu care a îndurat suferința) C. Noica lansa un paradox: dar, dragul meu, acolo am fost un adevărat boier — păzit, hrănit, îngrijit, slujit. Nici o preocupare pentru subzistență, nici o grijă pentru ziua de mâine. Și mai avea, se subînțelegea din spusele lui, una dintre cele mai prețioase libertăți ale omului, aceea de a gândi.

La o analiză mai profundă, observăm însă că paradoxul lui Noica e numai aparent — atunci când punem în balanță criteriile de fundamentare ale binelui și răului, când scrutăm spre rădăcina fenomenelor, când privim lucrurile din perspectiva infinitului sau, cel puțin, din cea a eternității unei vieți. Căci, spun învățămintele etnice de la Spinoza încoace, o suferință (privațiune, renunțare) prezintă determină îndeobște o bucurie (bogăție, satisfacție) viitoare mult mai intensă ca valoare existențială decât corolarul ei negativ; dacă, firește, știi să cultivi în mîlul renunțărilor nufirii unei resurecții a spiritului, dacă ceasornicul care măsoară letargia dorințelor are pe cadran și gradațiile acumulărilor cantitative în vederea unei explozii în perimetrul valorii. Cel păzit (încarcerat, obstrucționat în planul libertății fizice) devine astfel păzitor, iar cel care păzește — un simplu spectator al inflorescențelor care se nasc în afara și, adesea, în pofida lui.

Sunt, acestea, câteva considerații care ar putea deschide doar una dintre căile de gând posibile după finalul lecturii uneia dintre cărțile recent apărute ale lui Noica (*Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, Ed. Humanitas, 1990). Căci,

ca de obicei, și această carte își valorifică semnificațiile abia după ce ai întors ultima ei filă, la pragul de meditație definind o „închidere care se deschide”. De-abia atunci paradoxul de dezghioacă asemenea unei castane coapte, cele două capete ale contradicției se unesc și își intervertesc sensurile, ca în strofa din Blake care încheie volumul („There is a smile of Love / And there is a smile of Deceit / And there is a smile of smiles / In which these two smiles meet”), abia atunci sămânța aruncată de acest mare grădinar al gândului începe să încolțească.

Iată și polul celălalt al binomului învingător/victimă: tragedia (tristețea, precaritatea) existențială a celui surprins o clipă în marșul lui triumfal spre victorie, acel Alexandru pomenit în titlul cărții, care (*rara avis*) are conștiința că victima îi e superioară, cel puțin într-o zonă a existenței care precede esența. O victorie poate fi de multe ori mai rea decât o înfrângere. Dintr-o înfrângere poți ieși — îți rămâne speranța unei victorii viitoare sau măcar posibilitatea de a-ți analiza greșelile: *unde, cât și de ce* ai pierdut? — pe când o victorie îți poate fi fatală, mai ales dacă fundamentul etic pe care se sprijină e șubred. Căci există victorii care dezonorează, chiar dacă cei ce le obțin nu-și dau pe moment seama de acest lucru, victorii răsucite pe stâlpul infamiei, fapte care certifică fără să înalțe și care pot trage în urma lor blestemul victimei. Și violul e o victorie — cel puțin în perspectiva jubilariei imediate — dar învingătorul trece în categoria damnaților, la fel cu ucigașul care, asigurându-și supremația în planul faptei, și-o pierde în cel al valorilor, devine din învingător învins.

Așadar, milă! Aveți milă pentru învingător, înlesniți-i calea către umilința cea dătătoare de speranțe a înfrângerii! El e fie criminal, fie inconștient, fie victimă a unei puteri mai înalte decât el și incontrollable.

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Dar să nu mergem atât de departe și să ne oprim la victoria bazată pe principii etice verificate, la învingătorul încununat cu lauri, cel a cărui victorie e recunoscută în patrimoniul cetății ca o urmare fericită a unei acțiuni ordonatoare. El s-ar părea că e exponent al binelui, al frumosului, al adevărului și că victoria lui e un dar prețios adus omenirii, ori măcar unei bune părți din ea. Este el, oare, mai fericit? Ori măcar mai iubit de providență? Ori măcar mai aproape de mântuire? În aparență, da. În esență însă victoria lui e tot atât de relativă ca principiile în numele cărora a luptat. Fie și numai prin faptul că victoria aduce în conștiință sfârșitul unei opțiuni, închide conul unui ideal care până în acel moment i-a dat sens, deschide un gol existențial. Iar dacă ea, victoria, mai și are la bază o iluzie, atunci vai de învingător! Cuceritorii, marii cuceritori, și-au hrănit cu victorii orgoliile. Exploratorii și-au închinat faptele cunoașterii dar victoriile lor asupra necunoscutului au adus adesea o tramă de suferințe pe urma lor. Savanții care au descoperit atâtea taine ale naturii au trăit adesea drama efectelor negative ale propriilor lor invenții.

Dar cele mai pilduitoare răsturnări de sens de pe urma unor victorii răsunătoare ni le-au dat, poate revoluționarii. Mai ales cei puternic posedați de credința că lumea poate fi și trebuie schimbată, cei încrezători în mari idealuri, cei gata să-și jertfească viața în folosul omenirii. Iluzia libertății absolute, ca o stea ce strălucește pe pieptul celui posedat de ea, țintă sigură pentru arma dușmanului... Iar dacă cumva idealul se împletește cu orgoliul — situație aproape sigură, într-o fază târzie a victoriei — atunci nu numai învinșii și învingătorul, ci și cei cărora le-a fost închinată victoria se îndreaptă ca o turmă inconștientă spre pieire. Este cazul, de pildă, al marilor fanatici ai comunismului, de la Lenin la Stalin și de la Mao la Fidel Castro, ca să nu mai pomenim numele celor care ne-au învrednicit pe noi, românii, cu cămașa de forță a fericirii comuniste!

Consecința cea mai tragică a unei victorii este, desigur, conștientizarea ei afectivă. Atât de tare poate orbi satisfacția de a fi ajuns la capătul luptei, încât umbrele care se prelungesc din chiar centrul de lumină al victoriei devin invizibile. Umbre care mai apoi, încetul cu încetul, acoperă întregul edificiu și produc igrasia individualității exemplare. Cel așezat la mijloc le confundă cu lumina...

Singura victorie care înnobilează și rodește este poate cea a umilinței. O victorie asupra ta însuși — în plan uman — victoria lui Isus asupra înfăptuirii omenești — în plan divin. Astfel, umilința e singura deschidere spre sens, prin simplul fapt că poartă în ea devenirea. Ea e o înfrângere care conține potențialitatea victoriei. Sau, altfel spus, cu cuvintele aceluiași Noica (extrase dintr-o altă recentă apariție, în colecția „Capricorn” — cu un titlu, din păcate, cam barbar, *Istoricitate și eternitate* — ediție îngrijită de Mircea Handoca) capacitatea de a converti în „spor de realitate istorică” chiar și ceea ce pare a primejdui, la un moment dat, ființa. Căci „adevărul și ființa sunt acolo unde înfrângerea poate fi prefăcută în biruință”.